

factus est, statim surgit; deposito bireto super scammum in loco in quo sedebat, facit reverentiam celebranti; comite cæremoniaro si adsit, per viam breviorē vadit ad credentiam; ibi a cæremoniaro vel acolytho accipit bursam cum corporali, et si non offeratur, ipsemet illam sumit de calice; eamque per latera tenens ambabus manibus; pollicibus desuper et reliquis digitis subtus eam positus, parte aperta ad se conversa et clausa, quasi jacentem et ad oculos usque elevatam, solus sine cæremoniaro, defert ad altare per viam longiorem, salutando celebrantem si ante eum transeat, ac chorū si adsit. Ad altare debita facta reverentia, ascendit, et corporale in medio altaris totaliter explicat, ut dictum est n. 202. Deinde facta in medio altaris debita reverentia, via breviori revertitur ad scammum; celebranti facit reverentiam, et etiam aliqualem subdiacono in signum sedendi; tum accipit biretum, sedet, et caput cooperit.

Subdiaconus si sedeant, dum diaconus surgit ad bursam afferendam, etiam surgit, et stat usque ad reditum diaconi, biretum præ manibus tenens, ut juxta Cæremoniale Ep. ex consuetudine multorum fieri solet (1); si autem post discessum diaconi sederit, ei regresso iterum assurgit, eoque sedente sedet. Si non dicatur *Credo*, subdiaconus defert calicem simul cum bursa, ut num. seq. dicitur.

Surgente diacono ad bursam afferendam, et simul surgente subdiacono, surgunt etiam conformitatis ratione thuriferarius, acolythi alique ministri (2).

Diaconus surgens ad bursam afferendam et transiens ante celebrantem, reverentiam facit soli celebranti, et non subdiacono juxta regulam cæremonialis Ep. lib. 1, cap. 18, n. 14, juxta quam, si plures in eodem loco veniant, uni tantum ex ipsis reverentia exhibenda est. Contra diaconus rediens aliqualem subdiacono facit reverentiam, non tamen causa reverentiæ, quæ uni celebranti debetur et præstatur, sed

(1) Cærem. Ep. lib. 2, c. 8, n. 54.

(2) Cærem. Ep. l. 1, c. 18, n. 7 et 11; A portu p. 2, ad tit. 6, rub. 7.

ut nutu capitis se invicem ad sedendum invitent, uti fieri convenit (1).

Subdiaconus tamen conformitatis ratione cum celebrante, simul caput inclinando correspondet salutationi, quam diaconus celebranti exhibet.

Celebrans juxta auctores diaconi salutationi respondet modica capitis inclinatione, caput non aperiendo; verum cum reverentia capite tecto facta, a solis Episcopis fieri soleat, magis præstare videtur, si celebrans, diaconi salutationi respondeat, non quidem caput inclinando, sed illud solummodo aperiendo, sicut in similibus casibus a choro fieri debet (2). Sacra autem Rituum Congregatio rescripsit, servandam esse consuetudinem (3).

Titulus VII.

DE OFFERTORIO ET ALIIS USQUE AD CANONEM.

DE OFFERTORIO USQUE AD INCENSATIONEM.

Rub. 9. *In Missa solemnī dicto Oremus, Diaconus et Subdiaconus accedunt ad Altare in cornu Epistolæ; Diaconus amovet Calicem, si est in Altari, vel, si est in credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena et Hostia, coopertum palla et velo a collo sibi pendente, manu sinistra tenens, et alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de credentia detulit, comitatus ab Acolytho ampullas vini et*

(1) Cærem. Ep. l. 1, c. 8, n. 3.

(2) S. R. C. 12 Sept. 1857, n. 5251, VI.

(3) S. R. C. 18 Aug. 1877, n. 5711, VII.

aque portante : ipse Diaconus Calicem detegit, et dat Patenam cum Hostia Celebranti, osculando ejus manum : Subdiaconus extergit Calicem purificatorio : Diaconus accepta ampulla vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in Calice : Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Celebranti, dicit Benedicite Pater reverende : qui facto versus eam signo Crucis, dicit orationem, Deus qui humanæ etc. interim Subdiaconus infundit paululum aquæ in Calicem; Diaconus illum Celebranti dat, et pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans, cum eo dicit, Offerimus tibi, Domine etc. quem postea positum in Altari, ut supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stanti in cornu Epistolæ ponit in dextra manu Patenam, quam cooperit extremitate veli ab ejus humero pendentis : qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris, et facta genuflexione ibi stat, sustinens eam elevatam usque ad finem Orationis Dominicæ, ut dicetur. In Missis autem defunctorum, et in Feria sexta Parasceves Patena non tenetur a Subdiacono.

322. Celebrans cantato symbolo, vel si non dicatur, finito evangelio post suam incensationem, cantat *Dominus vobiscum* et *Oremus*. Deinde manens in medio altaris, omnia, quæ se concernunt, peragit ac in missa privata, his exceptis, 1° quod facta oblatione hostiæ patenam non subtus, sed prope corporale ponat, quia mox subdiacono tradenda est; 2° quod antequam aquam benedicat, prius manus ante pectus jungat, eandem benedicens sinistram super altare ponat (1), et deinde orationem junctis manibus prosequatur; 3° quod, dum calix cooperitur aut discooperitur, utramque manum seu extremitates manuum super pedem calicis ponere possit.

Diaconus et subdiaconus, dum celebrans cantat Domi-

(1) Rub. ritu celeb. tit. III, n. 5.

nus vobiscum et *Oremus*, stant retro post celebrantem, unus post alterum : cantato *Oremus*, non tamen prius, si calix sit in altari, debita facta reverentia, ascendunt ad altare in cornu epistolæ, diaconus ad dextram celebrantis, et subdiaconus ad dextram diaconi.

Diaconus ad dextram celebrantis consistens, mox calicem in medio altaris positum ad nodum manu dextra accipit, et sinistra superposita eundem coram se in cornu epistolæ collocat.

Diaconus autem solus, si calix sit in credentia, ut magis decet, ad dextram celebrantis ascendit.

Subdiaconus, si calix non sit in altari, post cantatum *Oremus*, et reverentiam altari factam, vadit ad credentiam; ibi prius induitur velo oblongo seu humerali (serico (1), quia vicem veli calicis subit, et coloris conformis missæ) utrinque a collo sibi pendente, ita tamen (2) ut a latere dextro longius pendeat; tum deposito velo calicis ab acolytho vel ab ipsomet subdiacono (3), vel super calicem relicto secundum consuetudinem ecclesiæ, manu sinistra calicem cum patena et hostia, palla coopertum, ad nodum accipit; et calice per ministrum aut cæremoniarium longiori parte veli a dextro latere pendente cooperto, super velum seu calicem ita coopertum dextram extensam ponit, ne quid de calice decidat. Tum subdiaconus faciem versus altare vertens, via breviori seu per gradus laterales epistolæ sine reverentiis faciendis accedit ad dextram diaconi, comitante seu sequente uno acolytho, ampullas vini et aquæ portante.

Diaconus se vertens ad subdiaconum calicem afferentem, velum humerale a calice amovet, eundem de manu subdiaconi accipit (4), et ante se in cornu epistolæ collocat. Tum si

(1) Cærem. Ep. lib. 1, c. 10, n. 5.

(2) Cærem. ibid.

(3) Merati p. 2, tit. 7, n. 49.

(4) Ita Rubricæ hoc titulo VII, n. 9, et Cærem. Ep. lib. 1, c. 10, n. 5, licet juxta Cærem. lib. 2, c. 8, n. 60 ipse subdiaconus calicem cum patena ponat in cornu epistolæ.

non fuerit cantatum symbolum, et subdiaconus calicem cum bursa ad altare attulerit; diaconus, cum calicem super altare posuerit, prius bursam accipit, corporale extrahit, et celebrante parum recedente versus cornu evangelii, bursam ponit ad cornu evangelii, ac corporale in medio altaris totaliter explicat, uti n. 202 dictum est.

Diaconus deinde velum calicis, si adsit, utraque manu ad extremitates accipit, tollit, et tradit ministro deferendum ad credentiam, vel ut num. 223 dictum est, illud plicat, et sic plicatum ponit extra corporale in cornu epistolæ retro post calicem: deinde sinistra super pectus posita, dextra inter pollicem et reliquos digitos pallam accipit, eamque contra tabellam vel super velum calicis ponit. Tum si hostiæ minores sint consecrandæ, pyxidem per sacristam aut cæremoniarium ad altare delatam, dum subdiaconus calicem attulit, diaconus super corporale et aram sacram retro post locum calicis collocat, eamque aperit. Diaconus deposita palla, et aperta pyxide, si adsit, utraque manu de calice patenam circa ejus circumferentiam accipit, sic ut celebrans utraque manu eandem accipiens, imaginem crucifixi hostiæ impressi, coram se habeat; tum osculatur patenam in extremitate, et deinde eandem in manus celebrantis tradendo, dorsum dextræ celebrantis. Cum celebrans dicit *Suscipe sancte Pater*, pyxidem, si adsit, dextra aliquantulum elevat, eamque facta oblatione super altare reponit, et cooperit.

Subdiaconus, qui hucusque post allatum calicem ad altare expectavit junctis manibus et velo pendente ab humeris, post sublatam patenam a diacono, sinistra accipit calicem ad nodum, dextra parvum cochlear si adsit demittit, et calicem purificatorio extergit, ut n. 226 dictum est. Exterso calice, eundem super altare deponit, et purificatorium secundum dicta num. cit. vel super mappam deponit, deinde a diacono juxta corporale ponendum, vel juxta nodum calicis tenet, ut a diacono una cum calice capiatur.

Diaconus, patena cum hostia celebranti tradita, et calice exterso a subdiacono, sinistra inter pollicem et reliquos digitos calicem ad nodum accipit vel sine purificatorio, vel cum eodem super pedem calicis pendente.

Subdiaconus post acceptum calicem a diacono, se convertens ad acolythum, sinistra super pectus posita, dextra accipit ampullam vini, eamque ex parte ansæ diacono sine osculis offert.

Diaconus, accepta ampulla, effundit vinum in calicem in ea quantitate; quæ unico haustu facile sumi potest, sive ad beneplacitum celebrantis, qui propterea ad hoc attendere debet; et deinde ampullam dextra retinet, donec subdiaconus aquam infuderit.

Subdiaconus interim, dum diaconus vinum infundit, accipit ampullam aquæ de manu acolythi, eamque super altare elevans et celebranti ostendens, parum inclinatus versus eum, voce intelligibili dicit *Benedicite Pater reverende*; facto signo crucis super ampullam a celebrante, et non prius, effundit parum aquæ in calicem inter orationem celebrantis, vel immediate ex ampulla, vel mediante parvo cochleari, prout usus hic communis recipit; in casu autem usus cochlearis prius dextra ostendit ampullam celebranti, et facto signo crucis super illam, sinistra eandem recipit; tum dextra aquam cum cochleari sumit, et in calicem mittit, residuumque in ampullam refundit. Infusa aqua, recipit ampullam vini de manu diaconi, et utramque ampullam acolytho remittit. Deinde cum purificatorio aut manutergio extergit cochlear, si eo usus fuerit, illudque juxta velum calicis deponit.

Diaconus ampulla vini subdiacono reddita, si guttæ aquæ aut vini extra calicem dispersæ appareant, illas purificatorio abstergit; et si intra calicem, vel circumacto vino easdem unit in fundo calicis, vel indicem dextrum purificatorio involvens, eundem intra calicem undequaque circumducit, ut guttas totaliter abstergat, prout dictum est n. 228. Quo facto ponit purificatorium plicatum juxta corporale, sic ut purificatorii extremitates altare et non celebrantem respiciant. Deinde tenens calicem dextra ad cuppam vel infra eam, et sinistra ad pedem, osculatur pedem calicis et deinde dorsum dextræ celebrantis, ac eundem tradit celebranti: tum sinistra super pectus posita vel casulam celebrantis elevante, dextra vel tangit pedem calicis ad illum quasi sus-

tinendum, dum celebrans illum offert, vel sustentat brachium dextrum celebrantis, cum eo oculos ad crucem elevans, et secreta voce dicens, *Offerimus tibi Domine*. Dum celebrans calicem demittit, diaconus dextram suam retrahit, pallam inter pollicem et reliquos digitos accipit, et calicem a celebrante depositum palla cooperit.

Subdiaconus post infusionem aquæ, expectat in cornu epistolæ, donec patena a diacono porrigatur; et casu, quo velo humerali non est indutus, quia calix ab initio missæ in altari ponitur, eo interea per cæremoniarium aut acolythum induitur.

Diaconus, palla super calicem posita, accipit patenam, eamque sine purificatorio (quia de eo nihil in rubricis dicitur) ponit in solam dextram subdiaconi, sic ut pars concava patenæ subdiaconum respiciat; et patenam in manu subdiaconi positam cooperit longiori veli extremitate a latere dextro pendente.

Subdiaconus patenam dextra inter pollicem et reliquos digitos accipit, sinistram autem ad corpus applicat, vel cum eadem brachium dextrum sustentat, vel velum tenet ne removeatur: sic tenens patenam, sine reverentia facienda discedit per suam sinistram post celebrantem in planum ante medium altaris; ibique facta genuflexione, ut in rubricis præscribitur, stat usque ad finem orationis dominicæ, sustinens patenam elevatam, nisi incedere, genuflectere, aut se inclinare debeat. Auctores communiter censent, patenam usque ad oculos elevatam tenendam esse: cum autem rubricæ missalis et cæremonialis (1) simpliciter præscribant, eandem elevatam sustinendam esse, dicendum est sufficere, si usque ad pectus elevetur.

Subdiaconus, dum tenet patenam, non transit cum celebrante infra incensationem de uno cornu ad alterum, neque ad lotionem manuum ad cornu epistolæ; sed semper stat in medio ante altare, nisi ad *Sanctus*, quando ad sinistram

(1) L. 1, c. 10, n. 6, et l. 2, c. 8, n. 63.

celebrantis ascendit, et sub consecratione, quando flectit utroque genu super infimum gradum in medio altaris: quinimo juxta plures (1) cum celebrante se non inclinat nisi ad *Sanctus*, nec genuflectit nisi sub consecratione, toto tempore, quo tenet patenam; sed juxta Janssels (2) semper cum celebrante genuflectere debet conformiter ad Rubricas generales tit. XVII, n. 4: ex decreto S. R. C. (3) constat, subdiaconum sustentem patenam non genuflectere, quando celebrans post offertorium genuflexus thurificat ss. Sacramentum expositum; cum autem exinde quoad alios casus, in quibus unico genu et sine mora genuflectitur, nihil deduci queat, quisque in aliis casibus consuetudini suæ ecclesiæ se conformare potest.

Subdiaconus, si velo humerali non sit indutus, et consequenter patenam non sustineat (quod tamen fit contra rubricas), tunc post infusionem aquæ statim transit ad sinistram celebrantis, eique ad incensationem sicut in altera ante introitum assistit: et si incensatio etiam omittatur, post infusionem aquæ discedit in planum retro post celebrantem, et cum eo ad lotionem manuum transit ad cornu epistolæ.

Diaconus, si subdiaconus patenam non deferat, eandem purificatorio tegit, ut in missa privata.

DE INCENSATIONE AD OFFERTORIUM.

Rub 10. *Dicto Veni sanctificator, ut supra, Celebrans, ministrante Diacono naviculam, et dicente Benedicite Pater reverende, ponit incensum in Thuribulum, dicens Per intercessionem, etc. ut in Ordine Missæ. Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc*

(1) Gavantus p. 1, tit. 17, rub. 5; Merati p. 2, tit. 7, n. 60; Cavalieri t. 5, c. 13, n. 57, conformiter ad Cærem. Ep. l. 1, c. 10, n. 6.

(2) P. 2, II, tit. 2, n. 12 et seq.

(3) 11 Feb. 1764, n. 4173-4322, 1.

faciens Cruci reverentiam, incensat oblata, ter ducens Thuribulum super Calicem et Hostiam simul in modum Crucis, et ter circum Calicem et Hostiam, scilicet bis a dextra ad sinistram, et semel a sinistra ad dextram (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione, hoc modo : in prima incensatione, Incensum istud, in secunda, a te benedictum, in tertia, ascendat ad te Domine, in quarta, et descendat super nos, in quinta et sexta, misericordia tua. Deinde facta reverentia, incensat Crucem et Altare, ut dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens, Dirigatur Domine oratio mea, etc. et cum incensatur Crux, Diaconus amovet Calicem ad partem Epistolæ, et incensata Cruce reponit in loco suo. Cum reddit Thuribulum Diacono, dicit, Accendat in nobis, etc. et incensatur ab eo : deinde Diaconus incensat Chorum et postremo Subdiaconum tenentem Patenam ; et ipse Diaconus incensatur a Thuriferario, et Thuriferarius postea incensat Acolythos et populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lavat manus, etc. (vid. n. seq.).

323. Celebrans cum orationes *In spiritu humilitatis* et *Veni sanctificator* recitaverit ut in missa privata, manens in medio altaris, junctis manibus sine reverentia faciendam faciem suam convertit ad cornu epistolæ seu ad diaconum ibidem stantem, et imponit incensum in thuribulum eodem modo, ut supra num. 308 dictum est, cum hoc discrimine, quod incensum imponens recitet *Per intercessionem*, et incenso imposito, illud benedicat ad verbum *benedicere*. Incenso imposito et benedicto, accipit a diacono thuribulum, tenens dextram, quo fieri potest, proximiorum ipsi thuribulo, ita ut parvum catenularum spatium remaneat inter ipsius manum dextram et thuribulum ; tum faciem convertit ad altare, et nullam tunc faciens reverentiam, incensat oblata, ter ducens thuribulum super calicem et hostiam

simul in modum crucis, in æquali altitudine, thuribulum versus hostiam non demittendo, nec super calicem elevando, neque cum thuribulo quatuor puncta seu extremitates crucis faciendo, sed ad singulas cruces duas distinctas lineas, unam rectam et alteram transversam, formando eodem modo, quo oblata cum manu signantur : primam lineam incipit a medietate pallæ, eamque linea recta ducit ultra hostiam ; tum reducto thuribulo ad anteriorem partem pallæ, transversam in æquali altitudine, ac primam, ducit juxta anteriorem oram pallæ, quæ primam secat in medio. Sub prima cruce super oblata ad lineam rectam dicit *Incensum*, et ad lineam transversam *istud* ; sub secunda cruce ad lineam rectam *a te* et ad transversam *benedictum* ; sub tertia cruce ad lineam rectam *ascendat* et ad transversam *ad te Domine*. His tribus crucibus cum thuribulo factis, ter ducit thuribulum circum calicem et hostiam, ita ut calicem et hostiam per modum circuli seu coronæ cum thuribulo circumbeat, et pes thuribuli fere tangat mensam altaris, nisi parva latitudo mensæ altaris tantum spatium non relinquat : ita bis ducit thuribulum a dextra ad sinistram, seu a cornu epistolæ ad cornu evangelii per partem posteriorem calicis, ita tamen, ut prima circuitio distinguatur a secunda per aliquam moulam ; et contra semel tertia vice a sinistra ad dextram, seu a cornu evangelii ad cornu epistolæ : sub primo circulo dicit *Et descendat super nos*, et sub secundo et tertio *misericordia tua*. Deinde facta reverentia, incensat crucem, reliquias si adsint, et altare eodem modo, quo dictum est n. 308 et seq., cum hac sola differentia, quod celebrans incipiens incensare crucem (1), secreto incipiat psalmum *Dirigatur Domine*, etc. ut in ordine missæ, cujus verba ita distribuit, ut continuo recitando, eodem tempore finiantur verba et thurificatio (2) : reddens diacono thuribulum in cornu epistolæ secreto dicit *Accendat in nobis*, etc.

(1) S. R. C. 5 Mart. 1870, n. 5445, dub. II.

(2) Cærem. Ep. lib. 1, c. 23, n. 11.

Diaconus, cum patenam subdiacono tradiderit, manet juxta celebrantem in cornu epistolæ, et celebranti infra incensationem assistit, ut in altera ante introitum, cum his tamen differentiis : scilicet eodem tempore, quo celebranti cochlear offert, parum inclinatus dicit *Benedicite Pater reverende*, ut celebrans orationem longiorem dicere possit infra impositionem thuris, et deinde immediate incensum benedicere queat : dum celebrans oblata incensat, tenet pedem calicis extremitate dextræ manus, ne evertatur, et sinistra posteriorem partem casulæ elevat : deinde dum crux est incensanda, dextra amovet calicem de medio altaris ad partem epistolæ, non tamen extra corporale, si capax sit. et incensata cruce eundem in locum solitum restituit : infra incensationem sinistra vel dextra, prout magis convenit, solus casulam elevat, altera manu super pectus posita : cum in fine celebrantem incensaverit, si non habeatur chorus, se sistit e regione subdiaconi, mediante tanto spatio, ut eum commode incensare valeat, ibique facie ad subdiaconum conversa, eundem bis incensat sub mutua parva capitis inclinatione ante et post incensationem : subdiacono incensato, reddit thuribulum thuriferario, et ascendit ad secundum gradum altaris retro post celebrantem in cornu epistolæ sine reverentia facienda, quia non est in medio altaris; ibi se convertit ad thuriferarium, ita ut latus sinistrum ad altare habeat, et a thuriferario bis quoque incensatur, ac incensatus faciem vertit ad altare.

Diaconus autem, si habeatur chorus, incensato celebrante, et si opus sit, imposito incenso per thuriferarium sine benedictione, sinistra summitatem catenularum tenente super pectus posita, dextra tenens catenulas inferiores thuribuli, altari debitam facit reverentiam, et antequam subdiaconum incenset, tendit ad incensandum chorum, comitante cæremniario vel thuriferario a sinistris ejus. Ad chorum conversus, eum salutatur ab utraque parte, si prope adsit; si autem aliquantulum distet, propius accedit, et in limine chori consistens, salutatur prius a parte, in qua sedet dignior ex præsentibus, et deinde ab altera.

In incensando choro servanda est forma et regula cæremniaris Ep. lib. 1, c. 23, vel alias laudabilis cujusque ecclesiæ consuetudo. Thurificatio semper incipienda est a parte digniori (1). Canonici ecclesiæ cathedralis et collegiatae, item sacerdotes parati incensantur duplici ductu; alii sacerdotes in choro unico ductu, et cæteri sine mora (2). Si is qui thurificat, sit æqualis dignitatis cum eo, qui thurificandus est, aut etiam majoris, invicem capite inclinato sibi reverentias faciunt ante et post thurificationem; si vero qui thurificat minor est, ipse quidem versus majores caput profunde inclinat ante et post, illi autem parum vel nihil versus thurificantem correspondent pro qualitate ipsius thurificantis, qui et ipse thurificando alios post canonicos, parum vel nihil versus eos caput inclinat, pro eorum qualitate (3). Ipsi quibus thus datur, observare solent, ut alter alterum immediate subsequentem capitis nutu modeste invitet ad thurificationem prius capiendam, modo transeundo per modum unius non incensentur. Ecclesiastici soli habitu choralis induti incensantur, et interim nudo capite et corpore erecto stare debent (4).

Diaconus incensat totum chorum (5). Quo incensato, et salutato choro ut prius, revertitur ad altare, habens thuribulum præ manibus. Ibi debita facta reverentia, incensat assistentem celebrantis, si adsit (6), et deinde facie ad subdiaconum conversa, eundem incensat ut supra. Reddito thuribulo, ascendit ad solitum gradum ante medium altaris post celebrantem, ibi debitam altari reverentiam faciens, se convertit ad thuriferarium, et incensatur ut supra.

Subdiaconus deferens patenam, semper manet in medio altaris infra incensationem, ut num. præc. dictum est, Incensato choro, vel si chorus non habeatur, incensato celebrante,

(1) Vid. Praxis Pontif. tom. 1, n. 190.

(2) Gavantus p. 2, tit. 7, rub. 10, c; Praxis Pontif. tom. 1, n. 194.

(3) Ita Cærem. Ep. l. 1, c. 23, n. 20.

(4) Praxis Pontif. tom. 1, n. 184 et 186.

(5) Praxis Pontif. ibid. n. 188.

(6) Praxis Pontif. tom. 2, n. 149.